

SCOLA ROMANA.

Foia pedagogica si didactica

pentru interesele institutelor de cultura si ale organelor acestora.

Edata si redigeata de

BASILIU PETRI.

Ese odata in septemana, Vineri'a. Pretiulu pe unu anu 5 fl., pe diumetate 2 fl. 50 cr. — Pentru insertiuni: câte 5 cr. de siru si timbrulu.

Sabiiu, 30 Decembre v. 1877.

Prenumeratiunile si corespundintiele suntu a se adresá la: Redactiunea „Scólei romane“ in Sábiiu (Hermannstadt, Nagy-Szeben) franco.

Unele idei despre necesitatea de reforme privitorie la instructiunea sciintieloru naturale din institutele nóstre de invetiamentu.

(De Dr. A. P. Alessi.)

(Fine.)

IX.

Planulu naseudeanu, ce-mi stá la dispositia, se referesce numai la scólele normale (de 4 clase) si totu materialulu este divisu dupa aceste. La fiacare obiectu este indicatu si numerulu óreloru. Sciintiele naturale se propune aci a-se tractá numai din clas'a a 3-a cá obiectu de sine statatoriu, ceea ce afiu fórtu corectu.

Nu me multiamesce inse tempulu de o óra la septemana, ce se prescrie in acelu planu. Este imposibilu in unu tempu atátu de puçinu a-se tractá acestu obiectu astfeliu, încátu se-si póta formulá copii numai cele mai elementarie notiuni din sciintiele naturale. Nu pricepu, ce resultatu se póte acceptá, cá se se faca din mineralogia si botanica, ambele in unu semestru si in o óra la septemana.

De aci in colo se specifica materialulu, carele pentru o óra la septemana este destulu atátu din fisica, cátu si din istoria. Observezu, ca din chimia nu se prescrie absolutu nemica, este uitata cu totul.

In dílele din urma am capetatu prin o mana amica si planulu de invetiamentu pentru scólele gr.-cat din dieces'a Gherlei, Nru. 1018:1877. Dupa ordulu de prelectiune anessatu la acestu planu istori'a naturala si fisic'a are se se propuna la olalta de 2 ori la septemana câte 1½ óra, la olalta 3 óre. Si acestu tempu este prea puçinu pentru ambele obiecte. Apoi nu potu pricepe tractarea istoriei naturale in clas'a 1 si a 2 cá obiecte de sine, precumu se propune in planulu mentionatu. Despre fisica se dice esprese, cá numai atunci se se propuna, candu se intempla unele fenomene fisice, ceea ce dupa alte planuri sar' tiené de invetiamentulu intuitivu. Apoi cu tóte aceste in ordenea óreloru se defigu óre anumite. Poftimu consecuentia.

De o specificare a materialulu de tractatu atátu faci'a de istori'a naturala cátu si de fisica, nice vorba nu este. Asia d. e. la despartimentulu V. si VI. planulu mentionatu se multiamesce cu urmatórele: „Ane-male, plante si minerale dupa fientia (?) aflare (?) si aplecare in viéti'a practeca si gruparea acelora in familia si specia. „Elemente de antropologia si igiena“ . . . acésta o numescu d. gherlani cu numele de batjocura „planu“. La fisica, dupa ce se spune, cumca prin studiarea fenomeneloru si causeloru acelora se se desradecineze superstitiunile cele atátu de adânci in poporu — ajungându la despartimentele ultime, unde vine a-se tractá fisic'a sistematice — se prescrie urm.: „Manualulu de fisica intregu (care?) cu reflexsiune deosebita la tóte superstitiunile (sic), a caroru retacire se vede apriatu din cunoscinti'a fenomeneloru din natura,“ — adeca cu alte cuvinte: D-lu invetiatoriu se-si iée unu manualu dupa placu, ori alui Rosiu, ori a lui Micu, ori alui Nanianu, cari altcumu diferescu cá ceriulu de pamentu; inse celi pasa la autorii planului — m'asi remasi, ca mentionatele manuale nice nu le-au cetitu de ajunsu, — dar destulu, invetiatoriu se iée acele manuale, apoi se caute in unulu tóte cârligele superstitiose, pre acestea se calarésca cá se dispara din capulu baiatiloru; ér' partiloru acelora, ce le vei gasi prin fisica si au insemnate pentru viéti'a practica si pentru valórea loru sciintifica, se le dea buna pace, se nu se atinga de ele, càci taia pop'a limb'a, Poftimu procopséla! Acést'a se numesce prin Gherl'a instructiune corespundiatória din fisica la anulu domnului 1877! Sermanii de noi! Eu credu, ca d-loru aru face cu multu mai bine, déca aru acceptá planulu publicatu de ministrulu de culte si instructiune, care s'a publicatu in „S. R.“ n. 42. 43 si carale dupa parerea mea — desi pre mine nu m'a lasatu deplinu multiamitu — póte servi de indreptariu in multe privintie d-loru autori de planuri, càci in comparatiune cu celu din Gherl'a este de o suta de ori mai bunu. Nu sum multiamitu nici cu acestu planu, cu deosebire faci'a de istori'a naturala, in care nũ afiu

destulu de specificatu si precisatu materialulu de propusu. Prin generalitati se póte prea usioru dá ansa la abusuri si la arbitraritati, precumu am mai amintitu si la altu locu, se dá invetiatorului prea mare sfera de independintia, carea folosindu-o falsu seau nesatisfactoriu nu póte se fia decátu fórte daunósa pentru scóla si instructiune.

Fația de planulu gherlanu mi-asi permite a íntrebá, cá pre ce basa, seau pre bas'a caroru principii pedagogice, seau in urm'a carei legi scolastice se prescrie detaierea óreloru de prelegere pentru tóte scólele diecesane cá dupa unulu si acelasi calapodu? Mie mi-se pare, ca aci s'a mersu prea departe; precandu in ceea ce erá detori'a a se face in planu, pre candu erá deobligatu se se specifiche íntregu materialulu de propusu, s'au lasatu tóte acestea la arbitriulu invetiatorului; ér' aceea ce compete numai corpului didacticu dela fiacare scóla, adeca invetiatoriloru in contielegere cu scenatele scolastice locale, aceea vine a prescrie planulu gherlanu in detaiu. Nu credu se fia vre-unu pedagogu, care se afle de buna si salutaria acósta restringere a sferei de activitate a invetiatoriloru, nu o credu acést'a, pentru-ca este nepracticu si daunosu ínvetiamentului. Ordinarea óreloru pentru fiacare clasa are se tiena contu deosebitu la referintiele locali, cari pre satele nóstre suntu atátu de multe si multifarie, referintie, cari in fiacare comuna suntu altcumu si cari cei dela més'a verde consistoriala nu le mai cunoscú. Planulu gherlanu cu alte cuvinte lucra pre dosu. Cele ce ar' trebui se se prescrie, afla de bine a-le íntrelasá, ér' cele ce nu ar' trebui se le prescrie cá contrarie pedagogiei si pracsei, afla de consultu a-le prescrie. De cumu-va confunda mentionatulu planu specificarea óreloru, defigerea numerului de óre pentru fiacare clasa si din fiacare obiectu, cu impartírea óreloru dupa tempu, adeca pentru fiacare dí, fiacare óra etc., atunci capitulezu de voia buna; inse atáta ignorantia nu potu presupune.

X.

Pana aci m'am incercatu se aratu defectele instructiunii sciintieloru naturale, incátu acele provinu din planurile de ínvetiamentu; de aci in colo me voui incercá se me folosescú de alta fontana, din care mi-am procuratu informatiunile mele referitórie la defectele esistente in instructiune in scólele nóstre primarie; si acésta fontana este mic'a-mi esperintia facuta la díferitele ocazioni, candu am fostu norocosu a participá la vre-unu es amenu publicu.

Neaptitudinea si neesactitatea planuriloru de ínvetiamentu, insoçite pre langa acésta si de o rea controla seau suprainspectiune, compunu unu mare defectu in instructiunea generala si speciala din sciintiele naturale; dar defectulu, reulu cardinalu, ce ímpedeca progresulu in ínvetiamentulu sciintieloru naturale, si dela care se esplica negligintia, mai adeseori chiar antipati'a catra sciintiele naturale atátu a invetiatorului, cátu si a scolariloru, este falsitatea metodulu írmatu

nu numai in scólele primarie, dar' chiar si in cele preparatórie, adeca in preparandii. Vindecarea unui reu nu póte avé succesu decátu atunci, déca se íntempla deodata cu celelalte rele. Indesiertu vomu avé planu bunu de ínvetiamentu, indesiertu vomu avé chiar si supraveghiare si controla buna, si nu vomu avé invetiatori abili, cari se useze in propunerea sciintieloru naturale unu metodu usioru si atragatoriu pentru discipuli. Si pre acestia nu-i vomu avé pana atunci, pana nu vomu avé preparandii — nu numai dupa nume, ci si in fapta, din cari se capetamu invetiatori cualificati nu numai dupa forma, ci si in esentia, nu numai se posiéda testimonie de cualificatiune totu cu eminentie, ér' in fapta se nu scie tractá o bucata de cetire, ci aceia se scie tractá — precumu celelalte obiecte, dupa celu mai rationalu si mai practiculu metodu, asia si sciintiele naturale, cátu scolarii se ínvetie acestu obiectu cu cea mai mare placere, atragere si iubire, cáci iubirea si placerea pentru studiu este pétr'a fundamentala la instructiune. Reformele nóstre deci trebuescu íncepute dela preparandia.

Unu altu defectu, care asociéza si completéza falsitatea metodci, despre care am vorbitu, este negligintia íntuitiunei. Nimicu nu póte fi mai nenaturalu in tractarea sciintieloru naturale, decátu mecanismulu, ínvetiátulu de rostu, carele este contrariu tutu roru principiiloru pedagogice-didactice. Nimicu mai nenaturalu, decátu a face pre baiati nescce masine, cari se reciteze din carte animale, plante si minerale, precumu si fenomene, inse fenomene de acele, ce le-a vedíutu si le-a admiratu de atáte ori in natura, se íntielege pre nesciute, dar' nearatandu-i-se si neesplí-candu-i-se nici in natura, nici in scóla si in urma nici barem pre tabelele naturale de parete etc., dícu este fórte greu se-le íntielega si se aiba folosu de ínvetiarea loru. Aci ínse asi fi nedreptu sustienendu, ca numai invetiatorii pórtu vin'a. Déca scólele nóstre suntu lipsite de utensiliile necesarie, de colectiuni naturale, aparate fizicale, invetiatorii nu pórtu vin'a, ci acésta cade pre autoritatile competente, cari nu se ingrígescú de dotarea scóleloru cu aceste utensilie nedispensavere pentru o instruire corespundietória. Invetiatoriulu lipsitu de aceste utensilie, este lipsitu de man'a drépta; de ar fi cátu de bravu, nu va satisfice nici candu asteptariloru sale, precumu nici ceríntieloru didactice; elu se aseméza cu meseriasiulu. carele in lips'a de instrumente nu póte produce nici candu lucruri multiamitórie. Invetiatoriulu este numai acolo dírecte culpabilu, unde are utensilie si nu le ífolosescú la propunere.

Eu sustienu parerea, ca voíndu a satisfice preten-siuniloru didactice, precumu si folosulu practiculu, nimicu se nu se propuna in scólele inferióre fora íntuitiune; pentru ca copílu, conformu desvoltarei sale, íncea nu a ajunsu la acelu gradu de judetiu si reflexiune, cátu se-si póta concepe nisce notiuni clare despre unu obiectu numai din descrieri, ci mai multu 'si va formá notiuni si idei false, de cari numai prin o lu-

crare potentiata se va poté mai târziu despartî si vindecá totalu, seau póte nici candu. Copilulu este in stare se memoriseze din carte ori si ce fora a pricepe; prin acésta procedura inse mai multu se pierde decátu se câstiga. Copilulu prin mecanismu va satisface pένtru momentu invetiatorului, adeca 'si va plati urechi'a, ér' invetiatorulu, déca vrea, i poté dá totu eminentie, inse vai de acésta invetiatura! Invetiecelulu va câstigá atátu de mare d'steritate in mecanismu, in memorisare, incátu va fi in stare se ne recíteze unu studiu intregu, fora cá se ne scie spune barem cuprinsulu aceluia. Prin invetiaturu de rostu suntemu deci in stare de a agerí cátu de tare memori'a unui copilu; inse ce folosu, cáci scopulu principalu, ce ni-lu prescrie pedagogi'a rationala, nu-lu ajungemu pre asta cale nici candu.

Un'a din cele mai eminente note, prin cari se caracteriseza superioritatea omului preste celelalte fiintie naturale, este prelanga no'ele sale fisice si morale — ratiunea, forti'a judiciara. Cu cátu unu omu are unu judeciu mai desvoltatu si o fortia judiciara mai eminenta, cu atáta va escelá inteligenti'a, cu atáta se va poté urcá mai usioru la o cultura spiritala mai inalta.

Educatiunea si instructiunea deci trebuescu conformate acestoru recerintie; de aci ni esplicamu, pentrace toti pedagogii cei mai celebri recomanda cu totu adinsulu de a-se pune celu mai mare pondu in instructiune la desvoltarea judeciului, la invetiarea cugetarei seau a gândirei.

Omulu numai pana atunci este omu, pana cugeta; indata ce-i incetéza cugetarea, incetéza si elu si se transformá in o masina. Cu cátu va escelá in cugetare si cu cátu acésta va fi mai profunda, mai esacta si mai logica, cu atáta se va sui mai rapede si mai susu pre treptele superioritatii.

Acumu déca invetiatorulu nu va avé aceste postulate a-le invetiamentului totdeauna inaintea ochiloru; déca nu se va nisui, cá instructiunea sa se fia de natura, cátu prin tractarea obiectelor se desvólte in discipuli mai multu cugetarea si judecarea, decátu memorisarea, atunci procedur'a sa metodica este falsa, si din discipulii sei mai curundu se voru nasce masine, decátu nesce ómeni cugetatori, cu ratiune si judecata logica, atunci in locu de o astfelu de instructiune, mai bine se nu capete nici una, cáci in acestu casu ceea ce au dela natura nu sufere impiedecare artificiosa, si atunci — dupa cumu díce Rousseau — copii voru invetiá singuru numai la indemnulu si in urm'a instinctelor sale naturale.

Apoi sciintiele naturale fora intuitiune nu se potu propune rationalu, cátu se corespunda la postulatele pedagogice amintite, ér' intuitiunea de aici nu se póte fora de utensiliile, aparatele si colectiunile necesare. Deci déca voimu a scóte mecanismulu din scóle, trebuescu se se puna in man'a invetiatoriloru utensiliile si tóte aparatele si recuisitele necesarie la instructiune.

Dar' candu sustienu, cá sum contra invetiaturului de rostu, in contra memorisarei, se nu mi-se atribue respingerea totala a invetiaturului de rostu, carele aplecatu in modu rationalu are si partea sa buna, adeca ageresce memori'a copiiloru; dar acést'a se se folosésca tare puçinu si adeca numai prin invetiarea unoru poesióre seau alte bucati din cártile de cetire, si alta nemica.

Urmarindu metodu mecanismului, acést'a atátu se familiariseza la copii, atátu se inradecineza, incátu si dupa ce intra in gimnasiu nu se mai potu desvetiá, nu se mai pote estirpá acést'a insusire rea nice in doi trei ani, má la altii nici odata. De aci se esplica, pentruce chiar' si in gimnasiu vinu casuri inainte, in cari se capeta respunsu cáte o absurditate piramidala, de unde se vede, cá se invétia fora reflexiune, fora a cugetá, fora a intielege lucrulu de invetiatura. Memorisarea nerationala si prea multa, si cu deosebire din sciintiele naturale, este ucigátoria de mintile copiiloru, ucigátoria de cugetare, care este coron'a omului civilisatu.

XI.

Am amintitu in punctulu precedentu despre falsitatea metodu, ce se practiseza la predarea sciintelor naturale. Cá se potu fi intielesu mai bine, amintescu unu esemplu: Erám la unu esamenu de véra in o clasa populara, in care s'a fostu propusu zoologi'a cá obiectu de sine. La dispusetiunea inspectorelui respectivu, invetiatorulu incepe a esamina in modulu urmatoriu: „N. ce scie despre elefantu?“ Copilulu respunde in unu sufletu, mai fora a resuffá: „Elefantulu este gigantele intre animalele de pre uscatu. Elu e mai de 2 orgie de inaltu, preste una de lungu si de 60 cantaria de greu,“ si asia mai departe pana a terminatu totulu, ce stá in zoologi'a de C. Anca. Dupa ce a terminatu, am intrebatu pre scolaru, ce intielege sub gigante, fildisiu, unde este Afric'a si Asi'a, la cari la tóte nu mi-a respunsu nemica, de unde am dedusu, ca respectivulu scolaru scie bine de-a rostulu, inse nu pricepe nemica. Esamenele totu asia au decursu pana in capetu, adeca dupa calapodulu mórei lui ciórecu negru. Surprinderea mi-a fostumare, candu inspectorele incheia esamenele dicundu: „bine,“ „bine“ „destulu“..

La altu esamenu am auditu, ca canep'a are paiu, ér' baraboi seau cartofii suntu nesce radecini fórtie nutritórie etc. Mi-ar' placé se audu pedagogulu, care nu se va scandalisá la o astfelu de instructiune din sciintiele naturale. Eu credu, ca decátu o instructiune, seau mai bine dísa o dresura curatu numai mecanica, este mai bine se nu se propuna nemicu din acelu studiu, cáci folosulu practica niceodata nu póte fi positivu. Apoi mi-ar' placé mai departe se vedu pre acelu omu, care are numai cele mai elementarisime cunoscintie botanice, déca nu s'ar affá indignatu audiendu din gur'a copiiloru, ce invétia la scóla, cumuca trunchiulu canepi este paiu, ér' baraboi, ce servescu de articlu atátu de importantu pentru nutritiune, suntu radecini.

Scól'a pre langa altele are se tienă contu de sciintia; ér' definitiunile si conceptele sciintifice trebuesce se se respecteze de sante. Scól'a are chiumarea, cá conceptele cele false, ce se usita in poporu, se le clarifice; dinsa are atunci, candu vorbesce de plante, se deosebésca bine radecin'a de trunchiu si chiaru acele casuri, ce seducu pre poporu la definitiuni false, se-le lamurésca; ér' rhizomele, bulbii si tuberculele se le descrie bine, pentru a-le poté deosebí de radecini; asemenea candu este vorb'a in scóla de trunchiu, se se destinga bine, ce este paiulu, ce este cotorulu, etc.

Scól'a si respective invetiatoriuulu trebuesce se scie, ca ceea ce apuca a invetiá copilulu in scóla, nu mai uita, apoi a invetiá lucruri false, nu este bine; câtu de desavantagiosu este d. e. pentru invetiatoriu si scóla, candu copilulu mai târdiu vine la cunoscintia, ca ceea ce a invetiatu elu in scóla de paiu, nu e paiu, si ceea ce a invetiatu cá e radecina, nu e radecina.

Unu defectu metodicu si mai mare, ce am culesu din puşin'a mea esperintia, este ca invetiatorii in lips'a totala de colectiuni naturale si de experimente fizicale, de cari nu prea multu se imbetranescu se-le acuireze — nici acele plante seau acele minerale, ce le afla pre langa garduri seau in gradini, si cari le potu avé fora multa ostenéla, nu le folosescu. Nimicu mai nepracticu, decâtu a tractá cu copii teoretice rostopast'a, mustariulu, iérb'a broscésca, viólele de campu etc. seau: cuartiulu, mic'a (trantulu), gresulu, plumbulu, calcarulu, ferulu, cuprulu, sulfurea etc. pre candu tóte aceste le afla in sinulu naturei, prin gradini, pre langa isvóra si riuri si alte locuri, seau le poté procurá cu unu bagatelulu de ori unde.

Unu altu defectu esentialu in metodulu instructiunei sciintieloru naturale este si acela, ca de partea practica nu se tiene contu mai nimica, nu se reflectéza la folósele, ce prestau speciele, ce se tractéza cu pruncii. Scopulu scólei in genere este si viéti'a practica si inca dupa mine principalmente, adeca cele invetiate in scóla, se-le scie copii si folosí dupa esírea din scóla. Nu toti suntu in positia de a frecuentá si scóle mai superióre, ma cei mai numerosi, parasindu scól'a elementara seau poporala, numai decâtu intra in viéti'a practica, in care au se se folosésca la tóta ocasiunea de cele invetiate in scóla; poporulu numai asia se poté radicá prin scóla, numai aplecandu cele invetiate din scóla in viéti'a practica, numai asia va poté progresá in cultura si in civilisatiune, spre care trebuesce se tindemu cá ómeni, cá Romani si cá natiune.

XII.

Dupa ce am facutu acésta scurta escursiune in cercetarea defecteloru, cari dupa mine impedeza progresulu sciintieloru naturale, si cari prin urmare trebuescu vindecate, 'mi voiu permite a-mi espune pre scurtu si totu cu acea franchetia ideile mele privitórie

la reformarea instructiunei sciintieloru naturale, restrângandu-me astadata numai la scólele primarie (elementarie, poporale, normale) rezervandu-mi dreptulu a vení la ideile mele referitórie la cele medie seau secundarie la alta ocasiune.

Pentru cá instructiunea sciintieloru naturale se aiba succesulu doritu in scólele nóstre primarie, ori de câte clase se fia acelea, pretindu urmatóriele:

1. Se aiba localu corespundietoriu, spatiosu, luminos si cu unu cuventu sanetosu.

2. Scól'a se fia provediuta afora de table de parete din zoologia, botanica, precumu si despre scheletulu omului, si cu unele parti pr. anim'a, stomaculu, plomanii, apoi urechi'a, ochiulu. Se aiba dulapuri cu o colectiune corespundietória din animale, plante si cu deosebire si unele petrifacte minerale; mai departe se aiba aparatele fizicale si chemice câte suntu de lipsa la esperimentare din propunerea materiei, ce voiu specificá mai la vale.

3. In gradin'a pomologica se se afle o bucata destinata pentru cultur'a unoru plante, alegandu-se cele mai instructive.

4. Capulu lucrului este invetiatoriuulu bine calificatu, nu in forma, ci in fapta. (Se intielege de sine, ca astfelu de invetiatori nu se voru capeté pana nu se voru reformá din fundamentu tóte preparandiele confesionale, despre cari altadata).

5. Se recere unu planu intocmitu dupa tóte recerintiele pedagogice si a vietiei practice, in care are se fia specificatu si precisatu totu materialulu pentru fiacare semestru deosebitu, despre care indata.

6. O inspectiune buna, carea se controleze pre invetiatoriu, cá acest'a se se tienă de planulu de invetiamentu, se folosésca o metoda buna in propunere, se se folosésca de tóte utensiliile si esperimentarile, pentru cá instructiunea lui se fia intuitiva si prin urmare usióra. Déca se va satisface la tóte aceste recerintie, am credinti'a firma, ca scólele nóstre voru progresá cu o rapediune esemplara si in scurtu ne vomu bucurá de fructele, cu cari poporulu va fi binecuventatu.

Recerintiele de sub 1, 2, 3 si 4 suntu atátu de naturale si de o necesitate atátu de convingatória, încátu nu afflu trebuintia se mai vorbescu despre ele; voescu inse a-me lasá in detaiarea celoru ultime.

Mai antáiu despre planulu de invetiamentu.

Dupa ce mi-am espusu parerile mele privitórie la defectele, ce — dupa mine — contieniu planurile amentite in acestu studiu, 'mi voiu permite aci a-mi esprime simplissime parerea, cumu ar' trebui se fia acele referitoriu la sciintiele naturale.

Parerile mele se voru radimá pre prescriptele legei scolastice in vigóre, care obliga pre fiacare scolaru a frecuentá scól'a 6 ani regulatu. Aci me voiu marginí la scólele de 4 clase cá cele mai superióre dintre tóte scólele poporale si totu-odata cá pregatitóre pentru scólele secundare (medie).

Referitoriul la propunerea științelor naturale în cele de întâi 2 clase, aparține și eu la părerea, că aci se nu se tracteze științele naturale că obiecte de sine, ci numai într-un câtu se cuprind sub învetiamentul intuitiv. Ași pretinde înse, că și atunci, cându se tracteaza după cartea de citire, tractarea bucatiloru se fia împreunata cu experimentatiuni și aratarea tutu-ro-ru celor ce se cetescu.

Că manualul de lectură înse așa recomandă tare cartile de citire pentru școlile primare folosite în România, cari pre langa aceea, ca conțin unu materialu abundanțu din științele naturale, sunt scrise în unu limbajiu ușoru, ăr' testulu intercalatu cu figuri (ilustratiuni).

Pentru casulu, cându umanulu nostru regim ar' interdice folosirea lor la noi, s'aru poté face și la noi asemenea carti, cari se fia mai corespunditorie decâtu cele ce le avem până acuma.

Dela a 3-a clasă încependu așa pretinde, că științele naturale se se propuna că studiu de sine și mai sistematice.

În privința timpului nu me potu multami nici cu planulu regimului, carele prescrie pentru istoria naturală numai 1¹/₂ ora la săptămână, ci așa dorî, că și pentru istoria naturală că și pentru fizică se se desemne câte 2 ore la săptămână, care tempu, considerandu însemnata obiectului, este neîncungiuratu de lipsa, și mai curundu vomu poté dice că e prea puțin decâtu prea multu.

Referitoriul la materialulu, ce ar' fi a-se tractă, așa propune, că învetiatiurulu se-si țina de măsima: „non multa sed multum“, adică nu multu materialu, dar' acela ce-lu propune se-lu tracteze bine. Repetirea se fia asociata câtu de desu.

Pentru clas'a a 3-a așa propune din **istoria naturală**: Zoologia pentru ambele semestre, din care s'aru poté tractă urmatoriulu materialu:

1. Omulu — caracteristic'a lui din punctu de vedere anatomicu, fiziologicu și morfologicu, despre oșele, muschii (carnea) omului, apoi anim'a, arteriele, vinele, sangele și circulațiunea lui, creerii, nervii — plomanele și funcțiunea lor — apoi tubulu digestiv și digestiunea. În urma cele 5 simțiri: vederea, audiulu, mirosulu, gustulu și tactulu împreună cu organele acestor'a și vorbirea. Totu aci ar' fi se se tracteze despre celea 5 rase umane: caucasica, africana, mongolica, malaica și americana.

Cealalta parte a zoologiei se se tracteze după manualulu d. Anca, care altcumu ar' fi bine se se supuna unei reviziuni și se se ajusteze cu ilustratiuni.

Acestu materialu se poté tractă în decursulu ambeloru semestre foarte ușoru.

Pentru clas'a a 4-a așa propune asemenea 2 ore la săptămână și anume:

Sem. I: Mineralogia. 1. sarea comună, 2. salpetru, 3. sarea de natronu (soda), 4. alaunulu, 5. vitriolulu, 6. sarea amară, 7. petr'a de varu, 8. fluoritululu,

9. gypsululu, 10. talcululu, 11. serpentina, 12. spuma de mare, 13. feldspatululu, 14. asbestulu, 15. mica, 16. diamantululu, 17. corundulu, 18. topasulu, 19. granatele, 20. cartiulu și opalulu, 21. granitululu, 22. gnaisulu, 23. gresulu, 24. basaltulu, 25. trachitululu, 26. porfirulu, 27. schistele, 28. aurulu, 29. argintulu, 30. platin'a, 31. mercuriulu, 32. ferulu, 33. cuprulu, 34. plumbulu, 35. cositoriulu, 36. zinculu, 37. sulfurea, 38. succinulu, 39. pacur'a, 40. petroleulu, 41. carbunii de pământu.

O mare parte din aceste minerale trebuiesc se fia cunoscute dejă baiatiloru din clasele inferioare, respective din lecturariu. Aci vinu numai repetite și întregite. La propunerea acestorulu minerale ar' fi neîncungiuratu de lipsa se se țina contu de elementele cristalografiei. Se se arete și unele modele din cristalografia cu ocașiunea propunerii, așa d. e. cându se tracteaza sarea comună, se se arate copiiloru unu cubu, cându se tracteaza alaunulu se li-se arata unu octaedru, cându se tracteaza despre granatu, se li-se arate unu dodecaedru rombicu.

Mai departe se se țina contu de proprietățile fizice și chimice precumu: care este mai duru și care mai môle; care are lustru propriu și care nu; care se topește în apă, în acrimi seau nici aici; care este mai greu decâtu apă și cu câtu s. a. m. d.

În urma este a se pune deosebitu pondu pe folosulu, ce fia care mineralu 'lu presteza pentru viața socială, pentru industria, pentru economi'a de casă, de câmpu s. a. m. d.

Se subînțelege, că mineralele amintite se se arete toate în natură, spre care scopu este de lipsa, că fiacare școlă se-le posiedă. Învetiatiurulu va trebui se le arete aceste minerale câtu de desu, că școlarii se aiba ocașiune a-se deprinde în cunoscerea lor. Din una seau doue aratari prea puțin și-le voru poté însemnă, câtu se le țina în memoria. Dar' mai bine ar' fi, cându toate aceste minerale se se afile puse în școlă sub sticla, unde școlarii aru poté se le vedă în tota diu'a.

XIII.

În semestrulu alu II: **Botanic'a** (2 ore).

De ore ce numai de prin lun'a lui Marte și Aprilu potemu gasi în natură plante înflorite, sum de părere, că la începutulu semestrului se se esplice școlariilor radechin'a, trunchiulu, foile, fructele, sementi'a, dar' chiar' și florile. Pentru că tractarea acestorulu se aiba succesu, se se procedă intuitiv, ceea ce se poté întemplă foarte ușoru, deca fiacare învetiatiurulu se pregătesc înainte, adunandu-si radechini, trunchi, foi și fructe și acuma le poté arată școlariilor uscate. Aceste elemente morfologice sunt de lipsa, pentru ca altcumu ar' trebui se stee prea multu la fiacare specie. Asemenea se se arate în școlă elementele anatomice, respective se se examineze trunchiulu unei plante acotiledone (hrîbu, muschi), cu unu monocotiledon (papusoiu) și de dicotiledone (fagu, stegiaru etc.)

Dupa terminarea elementelor morfologice ar fi bine se-se propuna mai întâiu plantele criptogame dupa atlante si ierbarie si anume: ciupercele de campu, hrizele, muscariulu, tetiunele de grâu, mucegainulu, branc'a ursului, muschiulu de munte, cöd'a calului, ferec'a vulgare, limb'a cerbului.

Plantele fanerogame este bine se-se propuna atunci, candu se afla in flöre, la care ocaziune se pöte desface si descrie flörea inaintea scolariloru. De aceea planulu de invetiamentu are se dée libertate invetiatoriulu cu privire la ordinea, ce va urmá in tractarea singurateceloru specie de plante. Fia-care invetiatoriu va incepe cu acele plante, cari inflorescu in tienutul respectivu mai întâiu, asiá unulu va incepe cu viorelele de primavéra, pentru ca in acelu tienutu aceste aparu mai întâiu, altulu va incepe cu anemonele, altulu cu spinzulu (heleborus) s. a. m. d. Si cá se familiariséze pre scolari cu ele, va esi cu ei din candu in candu pre campu si-i va indemná se le adune insisi de pre campu.

Sumariulu celoru ce trebuescu propuse in decursulu intregulu semestru este urmatoriulu :

1. Papsioiulu (malaiulu), 2. ovesulu, 3. meiulu, 4. trestia de zacharu, 5. orezulu, 6. grâuulu, 7. secar'a, 8. ordiulu, 9. crinulu albu si rosu, 10. tulipanulu, 11. cép'a, 12. aiulu (usturoiulu), 13. vérz'a (eurechiulu), 14. napii, 15. mustariulu, 16. radichi'a, 17. chreanulu, 18. violele, 19. resed'a (sineuriti'a), 20. maculu selbatecu si de gradina, 21. nalb'a buna si mare, 22. teiulu, 23. garof'a (vêzdög'a), 24. sapunelulu, 25. inulu, 26. viti'a de via si selbateca, 27. agresiulu, 28. cuisiorulu, 29. rosariulu selbatecu, 30. trandafirulu, 31. perulu, 32. marulu, 33. gutâiulu, 34. scorusiulu, 35. macesiulu, 36. prunulu, 37. ciresiulu, 38. visinulu, 39. perseculu, 40. murulu (murea), 41. smeurulu, 42. fragulu, 43. fasolea, 44. mazerea, 45. bobulu, 46. lucern'a, 47. trifoiulu, 48. salcâmulu (acatiulu selbatecu), 49. jugastrulu, 50. petringelulu, 51. marariulu, 52. cucut'a mica, mare si de apa, 53. leusteanulu, 54. cornulu si sangerelulu, 55. cartofii, 56. tabaculu, 57. matragun'a, 58. maselari'ti'a, 59. ciun'a (stramoniulu), 60. potrióc'a, 61. rosmarinulu, 62. magereanulu, 63. bosioculu, 64. isopulu, 65. minta crétia, 66. cimbrulu de gradina si de campu, 67. siofranulu selbatecu, 68. potbealulu, 69. pelinulu, 70. cicórea, 71. papadi'a, 72. ochiulu boulu, 73. georginele, 74. flörea sórelui, 75. cöd'a siorecelului, 76. liliaculu (syringa), 77. trasinulu, 78. oleandrulu, 79. urdic'a, 80. canep'a, 81. hemeiulu, 82. pepenii, 83. crastavetii, 84. cucurbit'a, 85. bostanii, 86. stegiarulu, 87. fagulu, 88. carpinulu, 89. mesteacanulu, 90. arinulu, 91. ulnulu, 92. nuculu, 93. castaniulu, 94. alunulu, 95. salcea, 96. plopulu, 97. pinulu, 98. bradulu, 99. junépenulu, 100. tis'a, 101. cipresulu.

Prelanga folosirea planteloru, cumu se gasescu in natura, resp. in gradin'a scölei, se se intreuintieze la propunerea botanicei atlante si cu deosebire plantele

uscate din ierbariulu, ce fia care scöla trebuesce se-lu aiba.

Venind la **fisica**, sum de parere, cá acést'a se se tracteze astfeliu, câtu in clas'a a III. se se sfirsiésca, ér' in clasa a IV. se nu se propuna numai elementele din chimia, si acést'a se pöte face usioru desemnandu-se si aci 2 öre la septemana

In semestrulu I ar fi se-se propuna din **fisica**: Mai întâiu ce se numesce materia, corpu, fenomene, apoi proprietatile generale ale corpuriloru: intinderea, divisibilitatea, atomi, molecule, nepenetrabilitatea, porositatea, compressibilitatea, inertia, gravitatea. Proprietatile speciale: cele trei stari de agregatiune, diversele stari ale corpuriloru solide, precum: duritatea, maleabilitatea, tenacitatea, adhesionu si capilaritatea. Ap'a: proprietatile apei, ap'a curata, elasticitatea si compressibilitatea apei, apesarea la fundu si la pareti, vasele comunicatörie, apeductele, fontani artesiane, principiulu (legea) lui archimede, notarea corpuriloru, press'a hidraulica. Aerulu: proprietatile aerului, precum: elasticitatea, greutatea, apesarea, barometrulu, sifonulu, pomp'a aspiratöre respingatöre — aspiratöre-respiratöre, masin'a pneumatica, balonulu lui Herone, stropitörea de focu. Caldur'a: ce este caldur'a, fontanele caldurei, actiunea caldurei asupra corpuriloru, intinderea corpuriloru prin caldura, termometrulu lui Celsiu, schimbarea starei de agregatiune prin caldura, precum: inghiaciarea, topirea, evaporarea, fierberea, sublimarea si destilarea, procesulu arderei, conductibilitatea si radiarea caldurei, corpü diatermani si atermeni, buni si rei conducatori de caldura.

Semestrulu alu II. Sunetulu: nascerea, propagarea si celeritatea sunetului, reflesiunea sunetului si echo, sonometru. Magnetismulu: magneti naturali si artificiosi — busola magnetica, armatur'a magnetica. Electricitatea: fenomenele electrice, conducatori buni si rei de electricitate, electricitatea sticlei (positiva) si a resinei (negativa), pendululu electricu, masin'a electrica, galvanismulu, pil'a lui Volt'a si a lui Bunsen, efectele luminöse prin descarcare, argintire, aurire, telegrafu electricu. Lumin'a: ce este lumin'a si fontanele ei, fenomenele optice mai insemnate: propagarea luminei, celeritatea si intensitatea luminei, reflesiunea si refractiunea luminei, oglindi plane si sferice, prisma si linti, descompunerea luminei in prisma si colorile. Fenomene meteorologice: fenomenele aerice in urm'a modificarei de temperatura pr. venturile, negur'a, norii, plöi'a, néu'a, grindin'a, rön'a, brum'a; fenomenele optice pr. cucurbeulu, auror'a deminetiei si de séra, lumin'a polara; fenomenele electrice: fulgeru, tunetu, trasnetu, parafulgeru.

In clas'a a IV. Chimia, 2 ore la septemana.

Semestrulu I: ce suntu fenomene fisice si chimice — combinatiuni chimice — analiza si sintesa — ecivalente — afinitate chimica. Apoi: chimia anorga-

nica si anume: oxigenulu, prepararea acestui'a, oxidare, accide, base — hidrogenulu si prepararea lui — azotulu cu combinatiunile sale — carbunele si rolulu seu in natura, acidulu carbonicu, gasulu luminatoriu si gasometru; sulfurea, acidulu sulfuricu, fosforulu, producerea acestui'a, acidu fosforicu; chlorulu, producerea acestui'a, acidu chloricu si chlorhidricu — bromulu, acidu de bromu, — iodulu — fluorulu — siliciulu — barulu — arsenulu, acidulu de arsenicu — caracteristic'a metaleloru — kaliulu, combinatiunile sale, kali-salpetru, pulverea de pusca — natriulu; natronulu, natronulu acidu sulfurosus si folosulu, chloru-natriulu; amoniaculu, calciulu, combinatiunile sale, bariulu, strontiulu, magnesiulu, aluminulu, ferulu, manganulu, chromulu, cobaltulu, nickelulu, zinculu, cositoriulu, plumbulu, vismutulu, antimonulu, cuprulu (aram'a), mercuriulu, argintulu, aurulu, platin'a.

Propunerea acestei parti din chimia se facilitéza fórté tare prin impregiurarea aceea, càci are se se tracteze in paralelu cu mineralogi'a, din cari multe, pr. metalele tóte, s. a. suntu numai repetíre :

Semestrulu II: Chimia organica: aerimele organice (accidele) — acidulu oxalicu — de furnica — de ocietu — de untu — valerianu — de grasime — lacticu — de maru — de vinu — de citrone (acc. quercitanicum), folosulu acestora. Alcoolurile: alc. de ethilu (de vinu), de methilu si de amyлу. Bazele organice: base vegetale, base alcaloide, animalice, base organice artificiose.

Combinatiunile organice indiferente: hidratele carbonifere, celulóse, amyлу, dextrinulu, gummi, zaharulu, chlorofilulu — oleurile etherice — resinurile (terpentin'a, calafoniulu, cér'a rosia, cauciuculu, guttapercha), substantiele eleiose, substantiele proteine: albumin'a, fibrin'a, cassein'a — alimentele contienatóre de albumina (ouele, laptele, carnea, panea). Descompunerea combinatiunilor organice — descompunerea de sine, ferberea, producerea spiritului de vinu, producerea de bére — putredire — descompunere prin destilatiune uscata; nascerea teerului, fotogenului, benzinului, parafinului si petroleului.

Acest a aru fi sumariulu materialului, ce aru trebui se se propuna inca in scótele primarie, la care mai adaugu, ca propunerea se se faca cu reflexiune deosebita la folósele vietii practice. Facúndu-se acést'a, rezultatele instructiunei voru fi cele mai bine cuventate atâtu pentru vietí'a practica, câtu si pentru continuarea din scótele medie.

XIV.

Am sositu la punctulu ultim. In p. 6, XII., alu acestui tractatu am accentuat, cumu-ca de reformele instructiunei in genere si a sciintieloru naturale in specia se tiene si introducerea unei inspectiuni bune. Ce folosu vomu avé de planulu detaiatu, de utensiliile procurate, de incaperile corespundietórie, ér' de alta parte nu se va ingrigi nimene, cá planulu se

se esecuteze, pruncii se frecventeze scól'a, invetiatoriulu se nu absenteze si se folosésca tóte utensiliile, ce-i stau la dispositia. Scopulu reformeloru scolastice numai asia se va ajunge, déca indeplinindu tóte cele amintite, lucrulu se va completá punendu-se preste scóte unu controloru severu, carele se vighieze cu ochiu ageru, cá tóte se se indeplinésca bine. Inspectiunea, sub care stau scótele nóstre confessionale in genere, se reduce la nulla, celu puçinu dupa câtu 'ni este mie cunoscutu. La scótele de confess. gr. or. se pare, ca a inceputu lucrulu o directiune mai inbucuratória, inse scótele de conf. gr. cat. suntu batu'e de sórte. Tóta inspectiunea directa este concrediuta dd. protopopi, resp. vicari, apoi preotiloru locali, cari atâtu cei de antáia, câtu si cei din urma nu au nici pricepere, nici destulu interesu de inaintarea scóteloru. Onóre esceptiuniloru, cari suntu rari! Preotímea nóstra in genere nu se pricepe la supravighierea si controlarea scóteloru, càci nu posiede cunosciintiele pedagogice-didactice nedispensavere pentru unu inspectore de scóla. Si aceste nu le posiede, pentru ca nu are de unde. Pana candu se afla tenerii nostri prin seminarie, se torturéza bietii numai cu dogme, apoi cu limb'a greca, latina si ebraica. Pedagogi'a au nu se propune nici de cumu, au se propune numai cu numele, unele idei pedagogice, unele schitie biografice, inse numai aceea ce este mai necesariu pentru preutu cá inspectore nu se propune; apoi cu teorii seci, dieu! nu se potu cresce inspectori de scóla, si inca inspectori buni. Aci se mai asociéza si fatalitatea, ca la ocuparea posturiloru de profesori se reflectéza numai la aceea, cá se fia popa bunu, teologu invetiatu, dr. de tóte dogmele; inse nu se reflectéza, cá celu puçinu profesorele de pedagogia se fia totu odata si pedagogu bunu, nu numai teoreticu, dar' si practicu, càci alumnii seminariali numai dela astfelu de ómeni potu câstigá cualificatiune suficianta pentru functiunea de inspectore. O muiere de casa nu póte critisá nici candu pre bucatarés'a sa pentru mancari, déca dins'a nu sci in sa si se fiérba, càci se espune blamului. Asemene si unu inspectore de scóla, care nu posiede cunosciintiele pedagogice. Am fostu mai de multe ori martore la esamene, la cari invetiatorii au obtienutu indestulirea inspectorelui tractualu si localu prin aceea, ca scolarii le-au sciutu recitá ceva din catechismu si istoria biblica si au cantatu câte-va canturi bisericesci. Cu astfelu de inspectiune nu merge.

La necualificatiunea insuficienta de inspectori scolastici primita in seminaru se mai adauge puçinulu interesu, ce-lu cultivéza preotímea nóstra pentru ramulu pedagogiei. Multi, dupa ce esu din seminaru, necumu se-si procureza vre-o fóia pedagogica, vre-o carte pedagogica, dar' nici cele invetiate nu-si iéu ostenél'a se-le mai repetiésca. Pentru o mare parte din preutime, dorere, egoismulu si materialismulu celu mai escesivu, suntu idolulu, la care se inchina.

Cu astfelu de inspectiune si inspectori nu mai merge.

Déca prea santítii metropoliti si episcopi, impreuna cu cinstitele consistórie voescu se-si conserve scólele confessionale, la ce suntu altcumu indetorati de natiune, déca voru, cá scólele nóstre poporale se nu figureze numai cu numele, atúnci suntu rogati se-se ingrigésca altinintrea de prosperitatea loru. Prelanga introducerea reformeloru amintite mai susu in genere, si in specia fačia de sciintiele naturále, suntu indetorati se se ingrigésca de o suprainspectiune buna; spre acestu scopu trebuesce se-si crésca ómeni bine cualificati pentru acésta misiune. Se subintielege, ca pentru de-a ajunge la acestu resultatu, trebuesce se premérge a reformare chiar in instituttele seminariale, in cari se se mai lase ceva din dogme, apoi din latina si ebraica, si se se puna pondu mai mare pre tóte acele obiecte, cari potu se presteze pteotímei nóstre ajutoriu la luminarea poporului, si cu deosebire se se puna pondu insemnatu pre studiile pedagogice. . . .

O suprainspectiune buna si cu bunu succesu numai atúnci vomu capetá, dupa parerea mea, candu le vomu scóte de sub inspectiunea protopopiloru si vomu creá spre acestu scopu inspectorate de sine, cari se nu aiba alta afacere decátu numai scólele. Spre acestu scopu ar' trebui, cá diecesele se se arondeze in districte seau inspectorate scolastice. In fiacare districtu se se concredá unu barbatu de scóla cu inspectiunea, controlarea tuturor scóleloru din acelu districtu. Acestu inspectore se fia subordinatu de a dreptulu unui inspectore generalu seau diecesanu, carele se fia totuodata referinte scolasticu in consistoriu seau in sinodu. Inspectorele districtualu se nu aiba alta afacere decátu scólele, aceste se le visiteze cátu de desu, si la fiacare patrariu de anu se raporteza inspectorelui generalu despre starea loru. Se intielege, ca acesti inspectori se fia bine salarisati. Nu-mi pasa, déca la aceste posturi se voru desemná si protopopi seau preoti; numai acest'a se-si pricépa missiunea bine si se nu aiba alta functiune. Acesti inspectori aru avé se tiena conferintie invetiatoresci cátu de dese, baremu odata in anu, in cari se se lucre la delaturarea defecteloru existente in scólele din resp. districtu. Asemene aru avé dinsulu se conduca cursurile invetiatoresci de repetire s. a. m. m.

In acestu modu, credu eu, s'ar croi o directiune si o viétia nóua pentru invetiamentulu poporului. In scurtu tempu amu aplaudá avantajiele scóleloru, ne-amu bucurá de unu progresu eminentu si binecuventatu cu cele mai frumóse fructe. . . .

Mi-am permis a-mi exprime parerile mele privitórie la reformele, ce aru fi se se introduca in scólele nóstre poporale; am facutu acést'a in acestu studiu cu tóta sinceritatea si francheti'a, rezervandu-mi dreptulu de a continuá la alta ocaziune partea studiului meu despre scólele medie. Dar inainte de a terminá repetiescu rogarea, ce o adresez cu deosebire d-loru invetiatori, cá ideile mele din acestu studiu se-le aprecieze, se-le iée la discussiune, se-le cioplésca, se le com-

pleteze seau se-le ciungareze, si astfeliu cu poteri impreunate se conclucramu la ameliorarea invetiamentului din scólele poporale

Crescerea junimei pentru libertate.

(Fine.)

2. Partea positiva. In partea precedentá amu aratatu ceea ce impedeca, in acést'a vomu aratá ceea ce promovéza libertatea, si adeca:

a) Déca dorimu, cá libertatea se infloresca, atúnci mai antáiu trebuie se ingrigimu de o cultura solida spirituala. Unu poporu crescutu si sustienutu in intunerecu, nu intielege de locu marile cestiuni a le tempului si n'are nici idee despre valórea demnitatii omenesci; de aceea nunumai ca nu este in stare a-si acuirá libertati noue, dar nici chiar de cele, ce le are, nu se póte bucurá. Concedu, ca suntu ómeni, cari afirma, ca este mai usioru a domni asupra unui poporu necultu; istori'a inse ne dá dovede contrarie. Pe unu poporu necultu 'lu potu atítia turburatorii totu de-un'a si-lu potu seduce a comite brutalitati. Din contra unu poporu inteligentu 'si urméza convingerile proprie. Stepanirea binevoitóre se póte concrede unui poporu inteligentu, dar cu prosti'a chiar si zeii se lupta inzadaru. Regimuri, cari nu lucrea intru a latí cultur'a poporului, nu se potu privi de amice poporului. Ele suntu dusmanele libertatii. Deci cu cátu unu státu va preliminará mai multu in bugetu pe sém'a scóleloru, cu atátu dovedesce mai multu interesu pentru promovarea libertatii, si din contra cu cátu statulu se ingrigesce de scóle mai puçinu, cu atátu cetatienii voru cadé mai curundu in mân'a reactiunei, despotismului seau anarchiei.

Prin urmare pentru cástigarea si sustinerea libertatii se cere inomise o inteligentia corespunditóre. Dar inteligenti'a singura nu este de ajunsu, pentru ca individii cei cu mai multa sciintia, nu suntu totu de-un'a si cei mai de tréba, si fericirea popóraloru nu stá in proportia drépta cu crescerea culturei cetatienei. Cu cultur'a intelectualá trebuie se se unésca cultur'a morala, cáci numai prin ea este cu potintia, cá in spiritulu omului se predominésca moralulu asupra tocuroru altoru nesuintie nenobile si insusiri inferióre, asia, cá in fine consciinti'a si ratiunea devinu eschisivele poteri, cari otarescu vointi'a si cari producu, sustienu si apera adeverat'a libertate. Omulu trebuie crescutu, cá de sine se póta destinge binele de reu si din convingerea-i propria se se decida pentru adeveratulu bine alu eului seu, cumu si pentru alu intregi omeniri. Asta libertate in alegerea de otariri firesce nu se póte produce de cátu numai déca moralulu prin deprindere si dedare va ajunge la o fortia decidiétória. Astfeliu ar' fi cu totulu gresítu, déca de la inceputu s'ar lasá copilului libertate deplina si nu i-amu tiermurí vointi'a in nici

o privință. Cum ar putea fi posibilă libertatea morală, dacă un băiat de la începutul educației sale nu va fi oprit de la nemic, ci i-se va da frâu liberu întru toate? Da, da, e timpul emancipărilor. Aplice-se acela pentru ori și cine, la copii înse nu trebuie aplicatu nici odată. Cine tractăza pe băiați că pe nisce domniori, poate ajunge, că în fine copiii se tracteze pe domni că pe băiați. Se amintescu ore, cum Grecii și educau în timpul înfloririi pe bărbații lor fermi și constanți? Dăra li-se permitea se facă aceea ce le placea lor? Nu, ei le marginiau libertatea, că mai târziu se li o ofereze în mesura cu atât mai bogată. Nu se poate trage la îndoială: creșterea pentru libertate trebuie se încăpe cu marginirea libertății.

b) Creșterea pentru libertate este o creștere pentru ascultarea morală. Elevul trebuie se asculte, adevărat se învețe a ține sîmna de legea morală, carea i-se prezintă încarnată în persoana educatorului său. Fărăse, aici nu trebuie trecută cu vederea recerțarea, că instructorul însuși se stă sub disciplină obedientiei; pentru că dacă aceea, ce elu comanda seau oprește, nu se bazează pe adevărul moral, ci pe capricii personale, în cătu elu apare elevilor că unu despotu seau tiranu, atunci e foarte natural, că crește capete cerbiciose, cari se revolta pe față contra voiei sale, seau nisce ipocriti, cari pe față se arată, ca se supun ordinelor lui, ér după spate i scot limbă.

„Ceea ce nu e justu, nu suferă nici o anima nobilă”. De aceea foarte bine trebuie luat aminte, că creșterea se nu pretinde de la elevi de cătu ceea ce e dreptu și cu cuvință. Nu mai puțin momentos este, că aceeași se o facă și într’unu modu corespunzător. Nu poți deci de la elevul teu prea multu de odată; celu ce pretinde prea multu, de comunu dobîndesce puțin, și celu ce vrea totulu de odată, de regula nu capeta nemic. — Mai departe se nu poți de odată lucruri prea grele; cumpeșce bine capacitatea și întrebarea, pentru că copii sunt copii. Nu pretinde de la elevu obedientia spunendu-i motivele, căci a crește prin argumente unu copil pentru obedientia, este o alienare pedagogică. Mai bine se urmeze motivele după obedientia, de cătu se precăda comanda — Poruncesce în liniște, — mai bine cu voce mai slabă, decât cu cuvinte restite; mai bine cu privire amicală, decât cu față întunecată. Er cându poruncesce, poruncesce totu de ună cu rezoluție și fermitate, arată că voința ta nu numai e mai bună, dar și mai tare decât a elevului teu. Și apoi nu te descurăgi prin opoziția neastepțată a cutărui incapăținat, nici nu te seduce prin înșelătoria unei voci lingusitoare. Deprinde țara această încă în anii fragedi ai copilului, pentru că copilul are deja o voință, pe cându se afla încă în fașă, și pricepe semnele înainte de a-ți înțelege vorbele. Procura voinței tale vîdă necondiționată și comandelor tale respectu completu! — Con-

ștința este virtutea de capetenia a educatorului. Fie deci consecuentu în pretenșiunile tale. Nu pretinde astăzi, ce trebuie se revoci mâine, și nu ordonă mâine, ce ai oprit astăzi! Voința ta se fie o lege pentru casa, o lege pentru școală. Nu numai în cuvinte, ci și în fapte se fie consecuentu. Prin exerciții de toate dăile obedientia și onestitatea, credința și modestia le vei preface în a două natura a elevului. Mai bine fora copii, decâtu unu copil neascultătoriu. — Dacă în modulu acestă vei educă unu copil întru obedientia: de la absolutulu „trebuie se!” la categoricul: „se!” până la liberulu și voiosulu „eu voi!” — atunci ’lu conduci la libertatea cea adevărată, căci în casulu acestă predominesce în elevu moralulu, și cu încredere ’lu poți demite în lumea largă a ispitelor și a luptelor; pentru că dacă i-ai nutritu puterile cele mai înalte și i-ai supus și stimulii inferiori; dacă l-ai datu a nu pretinî nimica mai pre susu decâtu vocea adevărului din conștiința: atunci elevul teu pretinșdenea va fi unu om liberu, și nici odată nu se va plecă sub despotismulu tiranilor. Remane deci: obedientia față de legea morală este temelă întregii educațiuni, fundamentulu tuturor libertăților. Unde nu este ascultare, nu este moralitate, unde nu e moralitate nu este libertate, nu e îndestulare, nu e fericire, nu e binecuvîntare.

c) Creșterea pentru libertate este o creștere pentru ordine și legalitate. În state libere legile sunt effusulu liberei voințe a poporului. Că atari legile sunt unu productu al tuturor pentru totu. De aceea forța singularului este forța întregului, produsă din totalitate și influențată asupra totalității. În state libere a calcă legea înșemna a strică ordinea, a slabi forța poporului, a vatămă libertatea și a promovă blastemăția. De aceea respectu înainte legii, înainte dreptului! În preșentia copiilor se nu se facă nici o critică asupra legilor. Unde credința poporului s’a abatutu odată de la sântienă legii, acolo totu sergentii politiei din lume nu mai pot sustine vîdă legii. A fostu o prea înțeleptă mesura din partea Spartanilor d’a nu discută legile înainte junimei. — Dar nu e de ajuns a educă copii în respectarea legilor; ei trebuie se aiba respectu și de legislatori. Cine nu onora pe legislatori, în curundu va abusa și de lege. „Riverinti’a”, dice Ovidu, „este consortă onorei”. Se amintescu aici și despre autoritatea, ce trebuie se o aiba unu invetiatoriu în comuna? Se amintescu, că antistiele nu pot comite o nedreptate mai mare, decâtu cându nu apera autoritatea invetiatorului în contra atacurilor nepriceperei și dobitociei? Subminati numai stimă de părinti și invetiatori, și nu va dură multu și veti esperia, că prin această ati subminat autoritatea deregatorie și autoritatea legilor și a dreptului. Asiadara încă odată: propagați respectulu legii! Invetiati-ve a ve supune lor, chiar și cându ve voru pune pe capu corônă de martiru

a tacerii. Pe monumentulu de pe mormentulu eroiloru din Termopile erá sapatu:

„Caletoriule, déca te duci la Spart'a, spune, ca ni-ai vedútu jacéndu aici, asia, dupa cumu ne-a ordonatu legea !“

d) Crescerea pentru libertate este o creștere pentru activitate seriósa si pentru cumpetare, — ceea ce de sine se intielege. Libertatea nu cade nimenui de sine in senu. Ea trebuie eluptata, trebuie cástigata. Cine prin urmare remane neactivu față de inamicii libertatii, pe fiacare minutu este espusu a-si pierde pretiosulu bunu alu libertatii. Numai prin lucrare si activitate omulu devine omu. De alta parte luxulu si poft'a de placeri au facutu se piéra domniele cele mai mari. Prin necumpetu si sburdatiuni s'au slabitu popórale cele mai puternice pierdiendu forti'a de a-si apera patri'a.

e) Crescerea pentru libertate este o creșterea pentru a fi cine-va omu de caracteru. Jean Paul a dísu: „Unele tempuri au lipsa de barbati pentru a se nasce, altele pentru a sustá, a-le nóstre au lipsa de barbati pentru amendóue motivele“. Prin acést'a elu a exprimat unu adeveru, care trebuie se-lu scriemu afundu in anim'a nóstra. Dá, avem lipsa de barbati plini de putere si curagiu, de caractere, cari sciu ce voru si facu ce suntu detori se faca. Omulu fora caracteru este jocarei'a referintieloru si impregiurariloru, e sclavulu opiniunei publice, a modei de dí; barbatulu de caracteru din contra merge cu cugetu nestramutatu spre tient'a sa si prin nimicu nu se lasa sedusu de la convictiunea-i bine cumpenita. Se póte frange, dar indoí nu. Caracterulu privitu din partea formala este tari'a personificata a vointiei, cá atare póte fi firmu ori debilu; privitu din partea materiala, va se díca dupa cuprinsulu plecariloru lui, este bunu ori reu. Bunitatea caracterulu insoçita cu firmitatea, éta ceea ce aduce individulu nobléti'a adeverate si poporulu libertatea adevrata. Se privimu in viétia! Cei mai puçini ómeni suntu rei seau reutatosi, dar ei suntu slabi si dependenti, si in slabitiunea acést'a se supunu la aceea, ce e trivialu si reu, in cátu defectulu, pecatulu si viciulu in casurile cele mai multe nu suntu decátu o slabitiune. Si chiar acésta slabitiune de vointia vatema adese libertatea in modulu celu mai tristu. O intr'adeveru! naturele de trestia, cari se légana la tóta suflarea opiniunei publice; sufletele oscilatóre, cari se misca neintreruptu intre frica si sperantia; cei ce misca din umeru dandu dreptu fiacaruia: ei suntu, cari au stricatu libertatii mai multu decátu tóte comploturile invidiei si reutatii la olalta. Inse tocmai pentru ca avem necesitate de barbati de caracteru, față de scolari inca de tempuriu trebuie se punemu pondulu celu mai mare in ascultare stricta, in delaturarea ori carei imitatiuni, prin care s'ar vatemá legea si dreptatea, si in departarea ori carei urme de disordine si arogantia. *Sub ori-ce impregiurari inse in scóla o disciplina buna valoréza fóra indoíela mai*

multu, decátu o doctrina buna, si fiacare scóla, care nu incepe cu introducerea unei discipline bune, póta in sine caus'a decaderi sale. Mai antáiu trebuie se fia ordine, ascultare, disciplina si respectu, si numai atunci póte incepe desvoltarea libera a spiritulu. Mai antáiu trebuie se disciplinezi si dirigi, dupa aceea se moralizezi si catechizezi.

Aceste suntu cararile, cari facu pe unu poporu tare si liberu: cultivarea vointiei morali si a unei cugetari clare, crescerea pentru disciplina si morala. Se nu uitamu, ca educatiunea trebuie se fia cu atátu mai stricta, cu cátu suntu mai libere felurile vietiei si legile statulu. In staturi despotice regimulu absolutu imbraca oficiulu temniciariulu si invérte cnut'a asupr'a inteligintiei marginite a supusiloru. In state libere nu se póte intemplá asiá ceva. Tocma pentru aceea in state libere trebuie se suplinésca educatiunea aceea ce nu póte prestá form'a regimulu, ea trebuie se introduca pe cetatieni in libertate, cá se fia in stare a gustá si se fia scutiti de a abusá de ea.

Cu acésta inchiaiu dorindu, cá invetiatorii nostri se fia barbati liberi si de bunu renume, cu caracteru moralu si nepetatu, se nu fia apesati de grijele pentru sustienerea vietiei, se nu fia corupti de aceea, cari suntu inamicii unei desvoltari libere si a unui statu liberu de invetiatori. Fia care se-si implinésca missiunea sa cu onestitate si dreptate. Fia-care se stee firmu la postulu seu, cá unu barbatu alu libertatii si alu dreptatii. Referitoriu la educatiunea pentru libertate incepa fia care de la sine insusi! Numai ómeni liberi potu cresce o generatiune libera. Nime se nu confunde stricteti'a cu asprimea. Strictu fia totu insulu, dar aspru, iute, respingatoriu se nu fia nime. Iubirea catra junime, catra poporu, catra patria nu trebuie se ne lipsésca nici-odata, déca e vorb'a se inspirámu tinerimea pentru adeveru si dreptate, pentru libertate si patriotismu. Puterea bruta este caracteristic'a sufleteloru ordinarie, dar iubirea si amicéti'a, voi'a buna si umorulu suntu frumós'a precelintia a natureloru nobile si de caracteru.

Invetiatorii romani! cá carbatu liberi, pii si veseli cresceti tinerimea romana pentru libertate si nu ve seduceti de strigátele plebei nepricepute si de abusulu unor nebuni. Cine scie, ce ve póte fi plat'a: recunoscenti'a ori defaim'a, laud'a ori nemultiamirea? Dreptatea inse stá tare cá stánc'a de granitu in mare. Cea mai mare nefericire nationala este coruptiunea moravuriloru, si celu mai bunu mediu pentru inaintarea libertatii este educatiunea stricta-morala a tinerimei.

Dupa: „A. D. L.“

Chiamarea invetiatoriloru.

Este unu adeveru mare si probatu prin istoria, cá ori cátu de mica ar fi o natiune, ea póte se devina

mare si puternica, libera si respectata, deca 'si va radica paladiulu sacru: cultura nationala.

Natiunea inarmata cu acestu talismanu n'are a se teme de tempestatile secoliloru; ea va esi victorioasa din ori ce lupta, care i-ar ataca vieti'a. Paladiulu culturei nationali i va aredica fruntea cu superbia, i va funda glori'a din generatiune in generatiune si — pentru totu-de-un'a.

Paginele istoriei universali ni arata natiuni — scrise cu litere de aur, cari au devenitu mari si puternice numai prin progresu extraordinariu in cultura si sciintia. Astfeliu a fostu natiunea elena, plina de insufletire pentru totu ce e frumosu si sublimu in lume; de aceea se nu ne miramu, ca ea a potutu produce din sinulu seu atati genii, atate spirite mari, cari mai tardiu, alaturarea cu ai Romaniloru, orneza panteonulu gloriei geniului omenescu.

Poporulu romanu, desconsideratu in trecutu, maltratatu de inamicii interni, asupritu in tote si preste totu si incungiu ratu din tote partile de elemente periculoase esistintiei sale nationali, are mare lipsa de progresu in cultura si sciintia; si acest'a mai cu sema in tempulu de acuma.

Fiindu Romanii asia de asupriti, au este mirare, deca n'am potutu inainta in cultura deopotri va cu natiunile celelalte?

Dar ei voru remane si mai departe si pururea sclavii orbiei si desconsideratii lumii, deca nu se voru destepta iute si nu voru porni dupa steu'a timpului, spre mantuire.

Cultura este acesta steua, la carea se ajunge prin invetiatura.

De aceea invetiatur'a e de atat'a folosu si trebuintia poporulu nostru romanu. Si asia fiindu, se nu crutiamu ostenela, ci toti din tote partile, cu zelu si energia se lucramu neincetatu pentru de a deschide poporulu calea conducatoria la mantuire.

Si ore cine este mai de aproape chiamatu a deschide acesta cale prin intemeierea si promovarea culturei nationali? Cine ar ave detorinta sacra, d'a planta in animele june sementi'a, ce odeniora in stramosii nostri glorioosi producea virtuti mari si gloria?

Invetiatoriulu! Ce chiamare frumoasa! Dar pe catu este ea de frumoasa, pe atat'a e si de grea; caci invetiatoriulu trebuie se se lupte cu intunereculu, se caute pururea lumin'a, adeca adeverulu, fora de care nu pote existe.

La implinirea cu santienia a acestei chiamari sublime, se receru dela unu adeveratu invetiatoriu unele insusiri, respective calitati.

In cele urmatore voiu delinia in catva recerintiele unui invetiatoriu adeveratu.

Pentru ca unu invetiatoriu se merite numele acest'a, se cere:

1. Se posieda aplicare distinsa pentru chiamarea sa. Numai acelu invetiatoriu se pote ferici pe acest'a cariera spinosa, carele imbraciseza

cu zelu si caldura chiamarea sa importanta, si nu o privesce numai de atare diregatoria simpla, seau de unu midilocu binevenitu pentru sustinerea vietii. Chiar cu postulu de invetiatoriu suntu impreunate cele mai mari greutati si neplaceri, cari impiedeca realizarea sublimulu scopu alu educatiunei; si asia fiindu, invetiatoriulu usioru pote cade jertfa impregiurariloru nefavorabile, deca nu va cauta si afla mangaiare si spriginu in insusi postulu seu.

2. Se nu-i lipsesca cualificatiunea si cultura receruta. Unu invetiatoriu adeveratu trebuie se se folosesca de fiacare oca siune, de fiacare minutu pentru inaintarea sa in sciintia si cultura, ca se pota produce progresulu doritu cu scolarii sei, si se se afle intru tote la inaltimea chiamarei sale. Cumu va pote invetiatoriulu instrua si destepta facultatile spirituale ale scolariloru in mesur'a receruta, deca elu insusi nu-si va fi castigatu cunosciintie solide si de ajunsu? Cumu va ave invetiatoriulu autoritate inaintea scolariloru sei, deca elu scie numai cu ceva mai multu decatu densii? Pentru completarea cualificatiunei, afara de cunosciintiele castigate in cutare institutu, se mai recere dela unu invetiatoriu cetirea cu diligentia a cartiloru si foiloru pedagogice si scolastice, apoi si pregatirea consciintioasa pentru fiacare ora de prelegere.

3. Se fia cu iubire parintesca faia de scolarii sei; caci numai atunci va fi si elu iubitu de ei si-si va ajunge scopulu doritu. Invetiatoriulu pururea morosu, in gura totu cu vorbe amenintatorie, usioru la pedepse, este numai unu tiranu infioratoriu pentru bietii scolari, cari se voru simti mai fericiiti atunci, deca potu incungiu ra scola dimpreuna cu pre invetiatoriulu loru celu fora de anima. Iubirea si vieti'a suntu de o vrsta, ambele isvorescu si apunu impreuna. Cine nu iubescu, acel'a a incetatu de a mai vietui pentru societate; acel'a este rece ca mortea si nesimfitoriu ca materi'a. Unu adeveratu modelu alu iubirei a fostu Pestalozzi.*)

4. Se iubesca adeverulu. Adeverulu e bas'a dreptatii, elementulu, in care traiesce si se fericesce poporulu, tesaurulu celu mai pretiosu in lume, pentru acarui dobandire se lupta diu'a si noptea, si pentru care eroii istoriei au fostu espusi torturiloru si mortii.

„Invetiatoriulu trebuie se fia sacerdotele adeverulu, care se conduca animele june in acelu templu sacru, pe acarui altariu arde pururia lumin'a dreptatii.“**)

Numai acel'a, care se lupta contra mintiunei si trandaviei, se pote numi fora nici o siela invetiatoriu:

5. In fine se mai recere dela unu invetiatoriu morala si o educatiune religioasa, ca se pota premerge scolariloru sei cu esemplu bunu.

„Este unu daru acel'a, ce se respandesce asupra intregii educatiuni, deca educatoriulu este unu adeve-

*) Pedagogi'a lui Pestalozzi voiu tracta-o in anulu venitoriu. Ant.

**) Schmidt, Buch der Erziehung in Briefen.

ratu crestinu in vorbe si fapte", — dice celebrulu pedagogu Curtman in opulu seu „Lehrbuch der Erzieh. und des Unterrichts“. Fora de fundamentu religiosu, tóta cultur'a si fericirea e zidita pe nesipu. Singuru unu elementu este destulu de puternicu, tóte a le invinge in viétia, si acest'a e religiunea; ea descopere omului, descopere familiei adeverat'a chiamare si desléga intrebarile de viétia.

Frați invetiatori! voi sunteți chemați, cá cu zelu, intieptiune, energia si devotamentu se imbrașiați sciintiele, se ve folositi de fiacare ocașiune si minutu pentru progresulu surceiloru natiunei romane; alu vostru sufletu si caracteru are se fia si sufletulu poporului; deci aveli sant'a detorintia, se lucrati si se-lu luminați díu'a si nóptea cu cuventulu si cu esemplulu.

Impliniti-ve chiamarea cu scumpetate; salvati viitoriulu natiunei!

Budapest'a, Decembre 25, 1877.

Lazaru Petroviciu,
ascultatoriu de filosofia.

Bibliografia.

Calendariu pe anulu ordinariu 1878. Redigeatu de Mihaiu Mironu Calinescu, secretariulu societatiu pentru cultur'a si literatur'a romana in Bucovin'a. Anulu IV. Cernauti, editur'a si tipariulu lui R. Eckhardt. Pretiulu 60 cr. v. a.

Ospe vechiu si binecunoscutu. Cuprinsulu seu si in anulu acest'a este bogatu si fórté instructivu si interesantu. Afara de partea strinsu calendarica aduce: Genealogi'a. Mitropoliele ortodocse orientale din Austro-Ungari'a. Mesurile si ponderile cele noue. Scala si tarif'a timbrului. Servitiulu postalu si telegraficu. Bilciurile. Er in „Almanach“: Despre calendariu, de M. Calinescu, (continuare). Femei'a pe terenulu economiei nationale, de Dr. Lorenz de Steip (trad. de prof. S. V. Isopesculu). Nutrirea albineloru si inmultirea loru, de Teofilu Bocancea, parochu in Culeuti. Florint'a (inceputulu unei poesii epice) de I. Bumbacu. Portretulu Liei, novela de Raul Verde. — 'Lu recomandamu cu tóta caldur'a.

Creatiunea si desvoltarea spiritala primitiva a omenimei. Prelucrata dupa A. Arneht de Teodoru Ceontea, prof de sciintiele naturale la institutul rom. ped.-teologicu din Aradu. Pretiulu 40 cr. —

S'a publicatu si in „Bis. si Scóla“.

A esítu din tipariu

AMICULU POPORULUI,

calindariu pe anulu 1878

[14] 3—3

de Visarion Romanu.

Anulu XVIII.

Cuprinsulu: I. Textu. Chronologi'a, serbatorile, întunecimi, regintele anului, cele 12 luni adaogite cu calindariu istoricu, calindariu agronomicu (reveditu si inavutítu), calindariulu evreiloru, conspectulu lungimei dililoru, genealogi'a caseloru domnitóre, cursulu cáiloru ferate, calindariulu postalu, serviciulu telegraficu, mersulu diligentiiloru, despre timbre, tégurile, valórea cuponiloru. — In partea a dóu'a: Astrucatii, isto-

ri'a unei mari nenorociri. — Despre temperamente, de Dr. I. Al. Lapedatu. — Despre insemnatarea testamentiloru de Dr. M. . . n. — Cazacii. — Despre ostasii turci. — Legea de usura. — Agronomi'a: Clasificarea pamenturiloru dupa plante. — Cumu are se fia unu celariu bunu? — Ingrasiarea porciloru. — Inimicii albineloru. — Tabela pentru poterea incoltítóre, periodulu vegetatiunei si greutatea de midilocu a celoru mai principale plante agricole. — Mediculu de casa. — Poesii. — Varietati, torpile, notiie economice, margaritare, posne, anuciuri.

II. Ilustratiuni: Antegard'a de cazaci la panda. — Matrozi turci. — Angagiári de basi-bozuci. — Recruti turci plecandu in Asi'a. — Prisonieri bulgari in Rusciucu. — Basi-bozucu. — O torpila explodandu.

Pretiulu unui esemplaru 50 cruceri, cu tramitere prin posta 56 cr.. — 10 esempl. 4 fl. 50 cr., — 25 esempl. 10 fl. — cr., — 50 esempl. 18 fl. 50 cr., — 100 esempl. 35 fl.

Se póte trage d'adrechtulu dela editorulu Visarion Romanu din Sábiv, cumu si prin tóte librariile si vendiatorii sciuti.

➡ Catra onorabili lectori. ➡

Dupa cumu arata consemnarea de pe ultim'a pagina a numerului presentu, abonamentele restante la „Scóla Romana“, pre langa tóte rogarile nóstre, inca si astadi totu mai trecu preste sum'a de 800 fl. v. a. Din caus'a acést'a ne vedemu necesitati a suspende „Scóla Romana“ pana la alte tempuri mai bune.

Multiamimu tuturoru acelora, cari au binevoitu a ne intinde spriginulu loru materialu si intelectualu, si cu deosebire Ilustratiu Sale D-lui Episcopu Ioanu Popasu, generosulu amicu si protectoru alu causei scolare

Totu odata ceremu scusele onorabilulu publicu, déca nu vomu fi corespunsu intru tóte asteptariloru sale. Unii articoli apromisi, si anume cei relativi la cladirea edificieloru scolastice, la construirea banceloru de scóla si la astronomia au trebuitu se remana ne-publicati din cauza, cáci ni-au lipsitu ilustratiunile necesare. Si cumu ne-amu fi potutu procurá aceste ilustratiuni, candu numerulu prenumerantiloru abia in tempulu din urma s'a, suitu la 400, din cari érași a treia parte ni-au remasu detori pana in momentulu de față? Cu tóte acestea numerulu presentu l'amu scóșu de dóue cóle spre a poté terminá importantulu articulu alu D-lui Dr. Alessi, finele caruia — cu propunerile sale positive — ni-s'a tramisu numai in dílele din urma.

Rogamu pre d-nii restantiari pentru ultim'a data in calea acést'a, a se achitá celu multu pana la 1-a Fauru a. c. si a considerá, ca in terminu de o luna a dato noi cauta se ne refuim definitivu socotelele cu tipografi'a, spre care scopu avemu trebuintia neapérata de tóte sumele restante. Ne place a crede, ca d-nii restantiari, tienédu séma de impregiurarea acést'a, se voru grabí a-si face detori'a inca in or'a ultima; la din contra in 1-a Fauru a. c. tóte pretensiunile foiei le vomu concrede advocatulu nostru. Amu trebuitu a sacrificá fóí'a; nu ni-se céra si sacrificarea nóstra.

Abonamentele sosite pe anulu urmatoriu se re-tramitu respectiviloru cu post'a de astadi.

Reclamatii dupa numere din anulu espiratu se mai potú face pana la 1-a Fauru a. c.; cele ce voru sosi dupa acestu terminu, nu se voru considerá.

Redactiunea „Scólei Romane“.